

Narodni in univerzitetni knjižnici

Jaro Dolar

Jaro Dolar
Ob ostankih ljubljanske
jezuitske knjižnice 81875A UK

Jaro Dolar

Ob ostankih ljubljanske jezuitske knjižnice v NUK

... knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1622, ko je bil ljubljanski jezuitski kolegij ustanovljen. Knjižnica je bila prvotno namenjena za potrebe kolegija, a je s časom postala ena izmed največjih knjižnic v Sloveniji. V letu 1804 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani. V letu 1945 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani. V letu 1945 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani.

V tem poskusu proučimo ostanki knjižnice, ki so ostali v NUK. V tem poskusu proučimo ostanki knjižnice, ki so ostali v NUK.

... knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1622, ko je bil ljubljanski jezuitski kolegij ustanovljen. Knjižnica je bila prvotno namenjena za potrebe kolegija, a je s časom postala ena izmed največjih knjižnic v Sloveniji. V letu 1804 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani. V letu 1945 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani.

... knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1622, ko je bil ljubljanski jezuitski kolegij ustanovljen. Knjižnica je bila prvotno namenjena za potrebe kolegija, a je s časom postala ena izmed največjih knjižnic v Sloveniji. V letu 1804 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani. V letu 1945 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani.

... knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1622, ko je bil ljubljanski jezuitski kolegij ustanovljen. Knjižnica je bila prvotno namenjena za potrebe kolegija, a je s časom postala ena izmed največjih knjižnic v Sloveniji. V letu 1804 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani. V letu 1945 je bila knjižnica prenesena v Narodno univerzitetno knjižnico (NUK) v Ljubljani.

427218

427218

22 APR 1992

DAR AVTORJA

J 99200371

Jaro Dolar

Ob ostankih ljubljanske jezuitske knjižnice v NUK

Prvo ohranjeno uradno poročilo¹ o knjigah jezuitskega kolegija v Ljubljani ob razpustu je v dopisu, ki sta ga 29. novembra 1773, torej dva meseca po dekretu dunajske Dvorne komore (z 19. sept. 1773), Leopold Schwab, baron pl. Lichtenberg in Johann Bapt. Nemizhofen, oba komisarja v jezuitskih zadevah, poslala Deželnemu glavarstvu.

Bila sta vsekakor zelo prizadevna, saj sta se po prejetem naročilu (24. nov.) takoj podala v kolegij. P. bibliotekar Joseph baron pl. Erberg jima je pokazal katalog, ki je obsegal 24 ternionov, in jih popeljal v prostore, kjer naj bi se knjige nahajale. Ko pa sta skušala knjige po katalogu preveriti, se je izkazalo, da sploh niso bile sortirane, ampak pomešane. Ker pa jih nista hotela "kakor zdaj stojijo spraviti ad catalogum", sta predložila, da bi pooblastili dva že itak upokojena, z nobenim poukom ali drugo službo obremenjena bivša jezuita, da bi "knjige sortirala, sestavila o tem specifikacijo in jo predložila komisiji ad revidendum ter k formiranju catalogi."

V tem poročilu preseneča ugotovitev o neurejenosti knjižnice, ko je bilo vendar znano, da so bile jezuitske knjižnice sicer naravnost vzorno urejene.

Deželni svetnik Mihael pl. Raigersfeld (njegov ded je bil še Rakovec) je predlog o obeh bivših jezuitih sporočil na Dunaj, kjer so ga z zadovoljstvom sprejeli; vztrajali pa so, da je treba katalog nemudoma poslati.

Tu pa se je začelo zatikati. Videti je, da se v Ljubljani nikakor ni mudilo. Šele 14. jan. 1774 je Deželno glavarstvo posredovalo to zahtevo Komisiji v jezuitskih zadevah. Odločili so se, da "nepravilni, za nepopolnega spoznani" katalog odpošljejo (24. jan. 1774) na Dunaj. V Avstrijskem državnem arhivu pa ga doslej ni bilo mogoče najti. Najbrž se je že pri pošiljki nekaj zapletlo, ker je na spremnem dopisu pripis: "Adlatum je verjetno prišel v urad." Poleg tega pa je tu govor o samo 16 ternionih. Kje se je teh 16 ali celo 24 ternionov izgubilo, se bo morda ugotovilo ob še natančnejšem iskanju v dunajskem državnem arhivu.

Ohranjena pa je "Formula juramenti", v kateri se oba popisovalca Johann Wango in Joseph Dolpoh obvezujeta, da bosta "zaupani posel z marljivostjo, zvesto in brez stranskih misli" začela, nadaljevala in končala. Važno je še naročilo, da bosta "vsako knjigo odprla, pretehtala avtorja in materijo ter uvrstila v ustrezni razred."

Videti je, da obema popisovalcema ni bilo dano, da bi od 24. januarja do požara v jezuitskem kolegiju 28. junija delo opravila. Leopold Schwab baron pl. Lichtenberg, ki mu je bilo naročeno, da poroča o škodi, ki jo je povzročil požar, ugotavlja, da oba jezuita, ki sta "toliko mesecev sestavljala catalogum", dela nista končala.

Tako se moramo omejiti zgolj na to, kar imamo v Narodni in univerzitetni knjižnici. To sta dva kataloga. Prvi, ki je kasneje označen kot "Izvirnik (prvi prepis)" ima na ovitku naslov: "Verzeichnis der vom Feuer geretteten Bücher des gewesten Collegii S. J.", nad samim besedilom pa: "Specification deren bey der gewesten Feuersbrunst in den Leybach. Collegio geretteten Bücher". Knjige so oštevilčene. Za številko 605 sledi nov naslov: "Specification deren Büchern, welche nach der letzten Publication eingegangen seynd." Oštevilčenje se nadaljuje do 637. Drugi katalog, ki je izredno lepo in čitljivo napisan in je na ovitku označen kot prepis, ima naslov, ki je nekoliko določnejši: "Specification deren Büchern, welche zum Theill in dem gewesten Collegio zu Laybach in einen Kasten verwahrt gewesen, und zum Theill durch Studentes nach und nach zusammen getragen worden." Drugi naslov je enak izvirniku. Tudi tu teče oštevilčenje do 637. To je torej številka, ki bi jo lahko imeli za osnovni fond kasnejše Licejske knjižnice. Ker pa so v naštetih knjigah često izpuščeni avtorji in so tudi naslovi kdaj pa kdaj le približno označeni, kar pri krajšavah dolgih baročnih naslovov niti ni čudno, saj bi taka katalogizacija zahtevala posebno pozornost in strokovno znanje, je identifikacija knjig zelo težavna. Verjetno gre za kakih 460 del - natančne številke ni mogoče ugotoviti, ker so razen nespornih dvojnic, oziroma več izvodov istega dela, tudi dela, ki bi lahko bila dvojnice.²

V teh dveh katalogih, ki sta naslovljena kot "Specification", verjetno zaradi zahteve v "Juramentu", so tudi naslovi kot "Einige unbeschriebene Bogen pro catalogis et Informatione classibus Gymnasii Labacensis", ali "Modo il quale si tiene" in podobne.

Po jeziku je največ latinskih knjig (382); sledijo italijanske (51), nemške (26), francoske (3), potem po ena češka, španska in slovenska (Janeza Svetokriškega "Sacrum promptuarium", ki pa so jo verjetno kot dvojnico prodali.)

Po vsebini je seveda največ teoloških del (309); zgodovinskih je sorazmerno veliko (38). Bogato so zastopane matematika, fizika in astronomija (52 del). Filozofija se deloma stika s teologijo (16 del). Posamezne knjige pa posegajo v antično klasiko, zemljepis, pravo in v medicino.³

Ker gre za le majhen del mnogo bogatejše knjižnice, seveda ni mogoče sklepati na duhovno usmerjenost ljubljanskih jezuitov iz del, ki bi jih pričakovali, a jih ni, pač pa nam že ugotovljene knjige marsikaj povedo. Govorijo nam med drugim o sicer izpričanih zvezah z jezuiti iz Trnave (npr. "Progressus universitatis Tirnaviensis"). Morda bi v tem in v več delih o graški in dunajski univerzi lahko sklepali o pripravah za ustanovitev univerze v Ljubljani. Seveda, če ne gre zgolj za dela, ki so jih bivši študentje z Dunaja in iz Gradca prinesli v Ljubljano.

Razen nekaterih zgodovinskih knjig o Češki je morda zanimivo še "Pravidlo aneb Kratka Savreny ustanoweny tech yemž jen tovarišstvo od pana Gežisse Gmeno maryji ridi u sprawnje. w Praze" (nekakšna Regola S. J.). Knjižica je pisana še v gotici.

Med teološkimi knjigami preseneča sorazmerno malo bibličnih tekstov, konkordanc in komentarjev. Ker so ta dela po samostanih in gotovo tudi v jezuitskih

kolegijih uvrščena na začetku, na prve police, je videti, da je prav prva omara pri požaru posebno trpela. Izmed dogmatskih knjig kaže posebej omeniti Redelma-
yerjevo in Rosmerjevo razpravo "... de Deo uno et trino". - Razumljivo je, da so se
v knjižnici nahajale mnoge meditacije in eksercicije (Ignacij in ob njem Maffei,
Izquierdo, Spinola, Rodriguez, Hevenesi, da Ponte, Partinger...). - Morda največ
je pridigarških in pastoralnih priročnikov (razne Conciones, Sermones in Pane-
girici). - Najmanj deset izvodov je "Regulae S. J.", ki so rabile za poučevanje
novincev. - Med polemična dela, kakršnih je moralo biti več, šteje Pfeyfferjev
spis "Die wundersame Himmelsfahrt Dr. Martin Luthers". Ohranjenih je tudi
več del iz katoliške etike (D. Schwarz, M. Staudacher, M. Vidal, J. Lobett in
drugi). - Zelo bogata je bera raznih življenjepisov ("Vita F. Xaverii, Ignati L.,
Athanasii...").

Zgodovinske knjige so zastopane predvsem z različnimi preglednicami ("Series
regum...").

Posebno zanimive so knjige s področja matematike, fizike in astronomije.
Gotovo je bila njihova izbira in nabava zasluga Gabriela Gruberja, ki je tedaj
deloval in poučeval v Ljubljani. Gre za zelo zgodnje izdaje Boškovića. Njegova
"De litteraria expeditione per ponteficiam ditionem" iz leta 1755 je bila naba-
vljena, kot kaže vpis, že 1758. Izvod njegovega dela "Theoria philosophiae" iz leta
1763 v naši knjižnici sicer nima jezuitskega ekslibrisa, a je v Specifikaciji nave-
dena. Navedene so tudi Keplerjeve "Tabulae Rudolfine", razna "Elementa mathe-
seos" in podobno. Sem spadajo tudi nemška Franklinova pisma o elektriki (iz
1758!), Ritterjev Astrolabij, francoska "La science des ingenieurs" (žal brez
avtorja!) in G. Ch. Neccarda "Abhandlung von der grossen Sonnen-Funsteruss,
welche sich im Jahr 1764 ereignen wird". Od antičnih avtorjev so ohranjeni samo
Ksenofon, Plinius in Seneca. Nobenega dvoma ni, da jih je moralo že zaradi šol-
skih potreb biti mnogo več. - Po naključju je prišel v jezuitsko knjižnico franco-
ski "Receuil des plaisantes et facetieuses nouvelles" iz leta 1555, ker po vsebini
sem gotovo ne sodi.

Filozofska dela obravnavajo Aristotela (Mastrius Cortinensis) in razna shola-
stična vprašanja. - Iz medicine je treba omeniti delo "Dialogi Physici de structura
corporis humani" (latinski ekserpti iz francoskega dela N. Regnaulta. "Promo-
tore Carolo Dollenz").

Med avtorji je najbolj zastopan Schönleben. Posebej pa je treba omeniti Ster-
niševo delo "Acerba passio D.N. Jesu Christi", ki je izšlo v Ljubljani 1712.

Ker si ni mogoče misliti, da v kolegiju ne bi imeli slovenskih del ljubljanskih
jezuitov, je treba računati, da so bila prav ta med izgubami, ki jih je povzročil
požar.

Ostanki jezuitske knjižnice, ki tvorijo osnovni fond NUK, so kljub nesreči, ki
je to knjižnico zadela, še vedno tako pomembni - omenjena dela so le slučajno
izbrana - da je naša knjižnica že tako rekoč od začetka lahko rabila tedanjim
strokovnim in znanstvenim delavcem.

Opombe

¹ Viri in literatura ter nekaj podrobnejših podatkov in besedil o koncu jezuitske knjiž-
nice so navedeni v: Jaro Dolar: Med koncem in začetkom. Zbornik Narodne in univerzi-
tetne knjižnice. Ljubljana 1974, str. 15.

² Pri identifikaciji knjig sem si skušal pomagati s katalogom Osterreichische Nationalbibliothek in deloma s katalogom knjižnice frančiškanskega samostana v Kamniku. Posebno zahvalo pa sem dolžan g. Marijanu Smoliku, ki je ugotovil nekatere naslove na osnovi semeniške knjižnice.

³ Vse navedene številke so seveda le nekakšna orientacija.

Summary

Unfortunately, the original catalogues of the sometime Jesuit Library in Ljubljana are lost - for now at least. The two catalogues - the "original" and the "copy" - which can be found in the NUK (the National and University Library, Ljubljana) itemize 637 books. Because of numerous doubles or several copies of individual publications, the total number can be estimated at about 460 works. The identity of many among them can be stated but with great difficulty, due to omission of the authorship and only approximate titles. The most numerous are theological books (309), followed by works on mathematics, astronomy, and physics (52), history (38), and philosophy (16). Single works are about law, Antique classics, geography, and medicine.

em

hal-
ku.
na

in
the
ry,
of
ks.
to
are
ay-
ue

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000061053

CIBISS

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

427218